

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อเป็นแนวทางและประโยชน์ในการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอบทความ รายงาน ตลอดจน ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย
2. แนวความคิดและพัฒนาการของหน่วยประสานงานของสถาบันอุดมศึกษา
3. กำเนิดทบวงมหาวิทยาลัย
4. การแบ่งสายงานโครงสร้างและบทบาทของทบวงมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ
5. เอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

ไพฑูรย์ ลินลารัตน์ (2516 : 22) ได้ศึกษาถึงพัฒนาการของมหาวิทยาลัย ในประเทศไทย ซึ่งสรุปได้ดังนี้คือ

1.1 สถาบันอุดมศึกษา ก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2441

กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ ได้เรียบเรียงโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 ขึ้น โดยได้เสนอแนวคิดในเรื่องของการศึกษาระดับสูงหรืออุดมศึกษาไว้ และถือเอาวิทยาลัยหรือสกลวิทยาลัย เป็นสถานที่เรียนชั้นสูงสุด ซึ่งตามโครงการนี้จะมีการรวมวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ ในขณะนั้นเข้าเป็น รัตนโกสินทร์สกลวิทยาลัย รับเด็กอายุระหว่าง 18-22 ปี เข้าเรียนแต่กระทรวงธรรมการก็ยังไม่สามารถจัดการศึกษาถึงขั้นนี้ได้ ในระยะเวลาดังกล่าวคงจัดได้เฉพาะโรงเรียนอาชีพบางแห่ง เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามโครงการดังกล่าวนี้ก็นับได้ว่าเป็นแรงกระตุ้นอย่างสำคัญที่จะทำให้เกิดการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกขึ้น

นอกจากนี้แล้ว สถาบันการศึกษาชั้นสูงซึ่งเทียบได้ว่าเป็นการศึกษาชั้นอุดมศึกษา ก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรก มีดังต่อไปนี้คือ

(1) โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ของกระทรวงธรรมการ เปิดสอนสมัยแรก เมื่อ 12 ตุลาคม 2435 เรียกโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เพื่อผลิตครูประถม พ.ศ. 2446 เปิดสอนถึงระดับมัธยมซึ่งนับเป็นขั้นอุดมศึกษา จนถึง พ.ศ. 2456 ประกาศใช้โครงการศึกษา จัดการฝึกหัดครู อยู่ในสายวิสามัญศึกษา และเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู และได้รวมเข้าเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนจนได้รับการสถาปนาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2459

(2) โรงเรียนราชแพทยาลัย กิจการด้านแพทย์ เริ่มประกาศจัดตั้งเป็นโรงเรียนสอนวิชาชีพขั้นต้น เมื่อเดือนพฤษภาคม 2432 ผู้เข้าเรียนเพียงอ่านออกเขียนได้ใน พ.ศ. 2437 มีชื่อเรียกเฉพาะว่า "โรงเรียนแพทยากร" และมีการรับสมัคร และสอบคัดเลือก จนถึง พ.ศ. 2443 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จไปทรงเปิดตึกและพระราชทานนามว่า "ราชแพทยาลัย" ต่อมาได้ขยายหลักสูตรเป็น 4 ปี จึงเริ่มเป็นการอุดมศึกษาทางด้านอาชีพโดยสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2458 ได้มีประกาศแต่งตั้งกรมหมื่นไชนนาทเรนทร์ เป็นผู้ทรงบังคับบัญชาโรงเรียน กิจการแพทย์จึงได้เจริญก้าวหน้าไปมาก จนถึงวันที่ 26 มิถุนายน 2459 จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รวมราชแพทยาลัยเข้าเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(3) โรงเรียนมหาดเล็ก โรงเรียนนี้สืบเนื่องมาจากสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้จัดขึ้นที่ตึกยาวข้างประตูพิมานไชยศรีด้านตะวันตกใน พ.ศ. 2442 ตามที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์นำโครงการที่ร่างขึ้นทูลเกล้าถวาย

ในปี พ.ศ. 2445 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ย้ายสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นโรงเรียนมหาดเล็ก ครั้งเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ แล้วก็โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นเป็น "โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" ในปี พ.ศ. 2453 หลังจากนั้นอีก 6 ปี จึงสถาปนาโรงเรียนนี้ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(4) โรงเรียนแผนที่ โรงเรียนแผนที่เท่าที่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดมีจัดสอนอยู่ในสังกัดกรมมหาดเล็กตั้งการค้นคว้าของวิชัย มูลศิลป์ ว่ามีนายแมกคาฮี เป็นอาจารย์ใหญ่ ตั้งขึ้น

เมื่อ พ.ศ. 2465 เข้าใจว่าในภายหลัง เมื่อตั้งกระทรวงเกษตรธิการแล้ว คงย้ายโรงเรียนนี้ไปสังกัดกระทรวงดังกล่าว ส่วนโรงเรียนอื่นในสังกัดกระทรวงเกษตรธิการนั้นไม่พบรายละเอียด

(5) โรงเรียนปกครองของกระทรวงมหาดไทย โรงเรียนนี้ได้จัดตั้งขึ้นตามความต้องการข้าราชการพลเรือนเช่นเดียวกัน ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2442 ด้วยความจำเป็นที่จะส่งสอนบุคคลออกไปเป็นข้าราชการฝ่ายปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้จัดโรงเรียนการปกครองนี้ขึ้นทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ในปีต่อมา มีการเปิดการฝึกหัด เช่นนี้อีกหลายมณฑล และมีการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนอยู่เรื่อย ๆ จนถึง พ.ศ. 2445 โปรดให้ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กขึ้น กระทรวงมหาดไทยได้อิโณนักเรียนของกระทรวงนั้นทั้งหมดไป เป็นนักเรียนของโรงเรียนมหาดเล็ก และครูทุกคนก็โอนไป เป็นครูของโรงเรียนนั้นด้วย

(6) โรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม โรงเรียนนี้จัดได้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาสมัยก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกอีกเช่นกัน โดยมีกำเนิดมาแต่ปี พ.ศ. 2440 พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงดำเนิงาน ในชั้นแรกยังมีได้ับ เป็นโรงเรียนหลวง จนถึง พ.ศ. 2454 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกาศให้โรงเรียนกฎหมาย เป็นโรงเรียนชั้นอุดมศึกษาขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม

โรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรมนี้ได้ปรับปรุงและขยายงานเรื่อยมา ได้มีการจัดตั้งสถานนิติศึกษาในปี พ.ศ. 2467 จนถึง ปี พ.ศ. 2476 จึงได้มีพระบรมราชโองการให้โอนโรงเรียนกฎหมายในสมทบกับคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโอนมาสมทบเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมืองในปีต่อมา

1.2 มหาวิทยาลัยในสมัยก่อน เปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2456-พ.ศ. 2474) มีเพียงแห่งเดียวคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสถาปนาจากโรงเรียนข้าราชการพลเรือน เพื่อ เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูง แต่ในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยคงทำหน้าที่แต่เพียงผลิตข้าราชการให้กับกระทรวงต่าง ๆ เท่านั้น ยังไม่สามารถจะสนับสนุนและส่งเสริมวิชาการชั้นสูงได้

1.3 มหาวิทยาลัยในสมัยหลัง เปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2485) มีมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งในปี พ.ศ. 2477 คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองความต้องการของรัฐบาลหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่จะขยายและเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองและการปกครองให้กว้างขวางออกไป เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจและมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศให้ดีขึ้น สำหรับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในยุคนี ก็ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติใหม่ในปี พ.ศ. 2477 โดยให้มีหน้าที่เป็นสถานศึกษาและค้นคว้าในศาสตร์ต่าง ๆ โดยมุ่งจะศึกษาวิชาชั้นสูง และทะนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ

1.4 มหาวิทยาลัยตามความต้องการของหน่วยงาน (พ.ศ. 2486-พ.ศ. 2501) ในปี พ.ศ. 2486 มีมหาวิทยาลัยจัดตั้งขึ้น 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยให้ขึ้นกับกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตร และกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ตามลำดับ ซึ่งมหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่ง ตั้งขึ้นตามความต้องการของหน่วยงานเจ้าสังกัด มีลักษณะของการดำเนินงานคล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างกันในรูปแบบของวิชาที่เปิดสอน เพราะแต่ละแห่ง เปิดสอนสาขาวิชาเพียงด้านเดียวเท่านั้น

1.5 มหาวิทยาลัยในสมัยของการเร่งรัดพัฒนาประเทศ (พ.ศ. 2502-พ.ศ. 2515) ในยุคนี้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่ง เป็นมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนเฉพาะระดับปริญญาโท 1 แห่งคือ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และเป็นมหาวิทยาลัยตลาดวิชา 1 แห่งคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยที่จัดตั้ง ในยุคนี้ก็เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น

นอกจากนี้แล้ว ในปี พ.ศ. 2514 (วิจิตร ศรีสอาน 2518 : 34-40) สถาบันอาชีวศึกษาของรัฐ ได้มีการพิจารณาขยายโอกาสทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษาให้สูงขึ้นถึงระดับปริญญาตรี ในสาขาวิชาที่ประเทศชาติมีความต้องการกำลังคนเป็นอันมาก จึงได้มีการจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าขึ้นในปี พ.ศ. 2514 โดยการรวมวิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ วิทยาลัยโทรคมนาคม และวิทยาลัยเทคนิคธนบุรี ซึ่งสังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เข้าด้วยกัน (ในปี พ.ศ. 2528 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าแยกตัวออกเป็นสถาบันอิสระ 3 แห่ง มีพระราชบัญญัติของตนเอง) และในปี พ.ศ. 2516 มีการเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคของนักศึกษากลุ่มต่าง ๆ ทำให้มีการพิจารณาฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษา เป็นมหาวิทยาลัย

ศรีนครินทร์วิโรฒ ในปี พ.ศ. 2517 และยกฐานะสถาบันการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาขึ้น เป็นสถาบันประสาทรปริญญา ซึ่งได้แก่ การยกฐานะวิทยาลัยเกษตรกรรม เชียงใหม่ ที่แม่โจ้ ขึ้น เป็นสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร ในปี พ.ศ. 2518

ปี 2521 มีการสถาปนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชขึ้น เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐอีกแห่งหนึ่ง โดยมีปณิธานของมหาวิทยาลัยว่า (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2529 : 1) "มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยในระบบเปิด ยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิต มุ่งพัฒนาคุณภาพของประชาชนทั่วไป เพิ่มพูนวิทยฐานะแก่ผู้ประกอบอาชีพ และขยายโอกาสทางการศึกษาต่อสำหรับผู้สำเร็จมัธยมศึกษา เพื่อสนองความต้องการของบุคคล และสังคม ด้วยการจัดระบบการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งใช้สื่อการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิธีการอื่นที่ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียนตามปกติ"

2. แนวความคิดและพัฒนาการของหน่วยประสานงานของสถาบันอุดมศึกษา

2.1 สภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ แนวความคิดในเรื่องการจัดตั้งสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติขึ้นนั้น ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2526 : 105-106) ได้สรุปไว้ว่าเมื่อปี พ.ศ. 2497 มีผู้เชี่ยวชาญขององค์การยูเนสโก เข้ามาศึกษาเรื่องกิจการของวิทยาศาสตร์ในประเทศไทย แล้วเสนอรายงานให้กับรัฐบาลไทยว่า เพื่อให้เป็นแบบอย่าง เช่นเดียวกับต่างประเทศ ที่มหาวิทยาลัยจะต้องประกอบไปด้วยการสอนหลายสาขาวิชา นอกจากนั้นยังได้มีการเรียกร้องที่จะปรับมาตรฐานของมหาวิทยาลัยให้เป็นมาตรฐานเดียวกันอีกด้วย จึงได้มีการจัดตั้งสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2499 ดังมีเหตุผลในการจัดตั้งคือ "โดยที่ขณะนี้สมควรให้มีสภามหาวิทยาลัยขึ้น เพื่อพิจารณาให้มาตรฐานการศึกษา ตลอดจนการจัดวางหลักสูตร การจัดตั้งคณะและแผนกวิชา และการแต่งตั้งศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน และอยู่ในระดับเดียวกับมาตรฐานของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ" ซึ่งโดยนัยนี้ สภามหาวิทยาลัยแห่งชาติมีหน้าที่ในการจัดและดำเนินงานมหาวิทยาลัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ หลักสูตร การแต่งตั้งศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ อาจารย์และดำเนินการให้มหาวิทยาลัยมีมาตรฐานดีขึ้น

สภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการประกอบด้วย กรรมการโดยตำแหน่ง ซึ่งเป็นผู้แทนจากมหาวิทยาลัยและจากหน่วยงานของรัฐจำนวน 12 คน อีก 12 คน เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 83)

เทียบ คมกฤษ (สภาการศึกษาแห่งชาติ 2510 : 222) ได้เสนอแนวคิด เกี่ยวกับองค์ประกอบและหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ ไว้ดังนี้

โดยที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ แม้จะสามารถแยกออกมาเป็นบริษัท แต่ก็ยังต้องถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐบาล และยังจำเป็นต้องอาศัยเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ผู้ที่จะเป็นประธานสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ จึงควรเป็นนายกรัฐมนตรีมากกว่าผู้อื่น เพื่อจะได้มีอำนาจในการติดต่อประสานงาน และสั่งงานแก่หน่วยราชการอื่น ๆ ได้สะดวก นอกจากนั้นควรให้รองนายกรัฐมนตรี (ถ้ามี) คนใดคนหนึ่ง เป็นรองประธานสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ ส่วนกรรมการอื่น ๆ ควรประกอบด้วยอธิการบดีของแต่ละมหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการสำนักงาน เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ เลขาธิการสภาวิจัยแห่งชาติ และเลขาธิการสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ เป็นกรรมการและ เลขานุการของคณะกรรมการนี้โดยตำแหน่ง

สำหรับกรรมการที่ปรึกษา จะคงไว้ให้มี เช่นเดียวกับสภาการศึกษาแห่งชาติในปัจจุบันก็ได้คือ ให้มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เกษตร มหาดไทย ศึกษาธิการ และ สาธารณสุข เป็นกรรมการที่ปรึกษาของสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ

หน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติควรมีดังต่อไปนี้

- (1) พิจารณากำหนดนโยบาย วางแผน ปรับปรุงแผนการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยให้เหมาะสมแก่กาลสมัย และให้สอดคล้องกับแผนการ เศรษฐกิจและการปกครอง เพื่อเสนอต่อรัฐบาล
- (2) พิจารณาปัญหาต่าง ๆ ในทางการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยและเสนอวิธีแก้ไขต่อรัฐบาล
- (3) พิจารณารายงานการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยและวิจัยผลงานประจำปี เพื่อเสนอต่อรัฐบาล

- (4) พิจารณาวางโครงการหาทุนบำรุงการศึกษาและการวิจัยระดับมหาวิทยาลัยและ เสนอแนะรัฐบาลให้ได้มาซึ่งทุนการศึกษาและการวิจัยระดับมหาวิทยาลัย
- (5) พิจารณางบประมาณประจำปีของมหาวิทยาลัย เพื่อ เสนอต่อรัฐบาล
- (6) พิจารณาจัดตั้ง ยุบ รวม และล้มเลิกมหาวิทยาลัย เพื่อ เสนอต่อรัฐบาล
- (7) พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนอธิการบดี (ของแต่ละมหาวิทยาลัย) หรือ เสนอแนะในการแต่งตั้งและถอดถอนอธิการบดีต่อคณะรัฐมนตรี หากการแต่งตั้งหรือถอดถอนนั้นจะต้อง เป็นไปโดยมีประกาศพระบรมราชโองการ
- (8) พิจารณา เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อนำความกราบบังคมทูลประกาศแต่งตั้งกรรมการสภามหาวิทยาลัย (ของแต่ละมหาวิทยาลัย)
- (9) พิจารณากำหนดมาตรฐานคุณวุฒิ อัตราเงินเดือน และเงินสมนาคุณ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี รองคณบดี ศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย
- (10) พิจารณาอุทธรณ์คำตัดสินของสภามหาวิทยาลัย

สภามหาวิทยาลัยแห่งชาติจะมีหรือไม่มีคณะกรรมการบริหารก็ได้ ถ้าไม่มีก็ให้เลขาธิการสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติเป็นผู้บริหารงานของสำนักงาน เลขาธิการสภามหาวิทยาลัยแต่ผู้เดียว ก็คงเพียงพอ

นอกจากนี้สภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ ควรแต่งตั้งกรรมการที่สำคัญ ๆ ขึ้นอย่างน้อย 2 คณะ คือคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย (University Grants Committee) เพื่อพิจารณาในเรื่องการจัดสรรงบประมาณให้แก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ และคณะกรรมการวางแผนมหาวิทยาลัย เพื่อวางแผนการศึกษาการวิจัย และการส่งเสริมแต่ละมหาวิทยาลัยให้ประสานกัน และประสานกับแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจของประเทศ

2.2 สภาการศึกษาแห่งชาติ เมื่อมีการปฏิวัติขึ้นใน พ.ศ. 2501 หัวหน้าคณะปฏิวัติในขณะนั้นคือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีดำริที่จะรวมเอามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งก็ได้มีการอ้างถึงข้อแนะนำของ เซอร์ ชาร์ลส์ คาร์วิน ดังได้กล่าวไว้

ในการประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติว่า (จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, 2507 อ้างใน วิจิตร ศรีสอาน 2518 : 29) "แต่อย่างไรก็ดีข้อเสนอแนะของ เซอร์ ชาร์ลส์ ดาร์วิน ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ก็ให้ความคิดแก่ข้าพเจ้าว่า ถึงแม้เราจะไม่ยุบรวมมหาวิทยาลัยเข้าเป็นแห่งเดียวกัน ก็ควรจะให้มหาวิทยาลัยทั้งหลายเข้ามารวมอยู่ในสังกัดเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการรักษามาตรฐานและความเป็นระเบียบอันดี ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจเดินทางไปพบ เซอร์ ชาร์ลส์ ดาร์วิน ครึ่งทางคือ เอมามหาวิทยาลัยที่แยกสังกัดอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ มาไว้ในสังกัดเดียวกัน คือ สำนักนายกรัฐมนตรี ดังปรากฏในพระราชบัญญัติที่ออกพร้อมกัน เรื่องโอนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และนอกจากนั้นข้าพเจ้าในฐานะนายกรัฐมนตรี ก็จะได้ออกคำสั่งให้คณะกรรมการพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติโดย เฉพาะมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้มีระบบการปกครองมหาวิทยาลัยเป็นแบบเดียวกัน หรือให้คล้ายคลึงกันมากที่สุดที่จะเป็นได้"

ประยูร ศรีประสาธน์ (2510 : 15) ได้ศึกษาอำนาจหน้าที่ของสภาการศึกษาแห่งชาติ ในระยะแรกมีคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย คือ คณะกรรมการมหาวิทยาลัยฝ่ายบริหาร ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาจัดตั้ง ยุบรวม และเลิกล้มมหาวิทยาลัย และคณะกรรมการมหาวิทยาลัยฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่พิจารณาและให้ความเห็นชอบการวางหลักสูตรขึ้นในมหาวิทยาลัย ส่วนการพิจารณาขบประมาณประจำปีของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร ต่อมามีการปรับปรุงคณะกรรมการสภาการศึกษาแห่งชาติ มีคณะกรรมการระดับอุดมศึกษา ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับ

- (1) พิจารณาให้ความเห็นการจัดตั้งอนุกรรมการและเลิกล้มมหาวิทยาลัย
- (2) พิจารณาให้ความเห็น จัดตั้ง ยุบรวม และเลิกล้มคณะและแผนกวิชาในมหาวิทยาลัย
- (3) พิจารณาและให้ความเห็น เรื่องการวางหลักสูตรในมหาวิทยาลัย
- (4) พิจารณาเรื่องอื่น ๆ

กรรมการสภาการศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รองนายกรัฐมนตรี อธิการบดีหรือเทียบเท่าของทุกมหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติเป็นกรรมการ รัฐมนตรี 3 คน เป็นที่ปรึกษา กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 67 คน และกรรมการบริหาร 9 คนแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีสำนักงานสภาการศึกษา

แห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นสำนักงาน เลขานุการของสภาการศึกษาแห่งชาติอยู่ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2507 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.) โดยมีสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติทำหน้าที่เป็นเลขานุการ ฉะนั้นงานบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยจึงแยกอาจารย์ออกจากข้าราชการพลเรือนทั่วไป ในระยะนี้การประสานงานและการควบคุมค่อนข้างจะเข้มแข็ง (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 83)

2.3 หลักการของคณะกรรมการจัดสรรเงินทุนมหาวิทยาลัย (University Grants Committee) ของอังกฤษ

สุทุม ศรีธีรรัตน์ และคณะ (สภาการศึกษาแห่งชาติ 2510 : 164-166) ได้กล่าวถึงคณะกรรมการดังกล่าวในประเทศอังกฤษไว้ว่า

กระทรวงศึกษาและวิทยาศาสตร์ของอังกฤษ มีหน้าที่ขอเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ให้แก่มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ โดยมอบให้ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งติดต่อกับคณะกรรมการ เป็นผู้แจกจ่ายให้แก่มหาวิทยาลัยต่อไป ทั้งนี้โดยมหาวิทยาลัยจะต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบความต้องการของประเทศ เพื่อมหาวิทยาลัยจะได้ดำเนินการสนองความต้องการได้อย่างถูกต้อง หน้าที่ที่สำคัญของมหาวิทยาลัยคือ เรื่องที่เกี่ยวกับการเงินและการพัฒนามหาวิทยาลัย

ประวัติความเป็นมาและวัตถุประสงค์ แต่เดิมรัฐบาลอังกฤษไม่เข้าแทรกแซงหรือควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย แม้กระทั่งต่อมาเมื่อมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องพึ่งรัฐบาลในเรื่องเงินมากขึ้น ก็ได้พยายามระมัดระวังมิให้เกิดการแทรกแซงในนโยบายภายในของมหาวิทยาลัย แต่อย่างไรก็ตามมักจะเกิดปัญหายุ่งยากในการประสานงาน เนื่องจากรัฐบาลมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่ผู้เดียวในการกำหนดจำนวนเงินให้แก่มหาวิทยาลัย ปัญหานี้เห็นว่าอาจแก้ได้โดยจัดให้มีหน่วยประสานงาน ได้แก่ คณะกรรมการตรวจสอบ (Buffer Committee) และเงินก้อน (block grants) ซึ่งให้มีหน้าที่แนะนำรัฐบาลเกี่ยวกับจำนวนรวมของเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย พร้อมกับรับนโยบายของรัฐบาลเพื่อนำไปปรึกษาหารือกับมหาวิทยาลัยในการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัย แล้วนำเงินที่รัฐบาลมอบให้ไปแจกต่อมหาวิทยาลัย โดยถือหลักการความช่วยเหลือทั่วไป (principle of general grant) แทนหลักการให้ความช่วยเหลือเฉพาะทาง (grant for specific purposes) โดยเหตุนี้จึงได้ตั้ง University Grants Committee (UGC) ขึ้นเป็นหน่วยงานอิสระ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวทำให้เกิด เสรีภาพทางวิชาการ

ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบันการศึกษามีประสิทธิภาพและความเจริญก้าวหน้า โดยคณะกรรมการจัดสรรเงินทุนมหาวิทยาลัย หรือ UGC จะประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ กัน จำนวนหนึ่ง โดยกรรมการ UGC ได้รับแต่งตั้งคราวละ 5 ปี และออกจากตำแหน่งเป็นส่วน ๆ ไป เพื่อให้งานดำเนินต่อไปได้อย่างไม่กระทบกระเทือน การดำเนินงานของ UGC ใช้ระบบอนุกรรมการ โดยตั้งคณะอนุกรรมการประจำทุกสาขาวิชา โดย UGC จะจ่ายเงินให้มหาวิทยาลัยเป็นเงินก้อน ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการก้าวท้าวเสรีภาพและการริเริ่มของมหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัยจะต้องรายงานการดำเนินในกิจกรรมต่าง ๆ ให้คณะกรรมการทราบ และ UGC จะออกตรวจเยี่ยมมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นการควบคุมการจ่ายเงินแก่มหาวิทยาลัยได้อย่างมีเหตุมีผล

ในด้านของความสัมพันธ์ของ UGC กับรัฐบาลนั้น ประธานคณะกรรมการฯ จะประสานงานอย่างไม่เป็นทางการกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็พอใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี รัฐพอใจที่มีวิธีควบคุมการเงินของรัฐที่ดี และมหาวิทยาลัยก็พอใจที่รัฐบาลไม่เข้ามาก้าวท้าว การจ่ายเงินอุดหนุนหมุนเวียนให้เป็นงวด ๆ ละ 5 ปี เป็นผลดีต่อมหาวิทยาลัย เพราะทำให้มหาวิทยาลัยมีอิสระในด้านการเงินในระยะยาว สามารถวางแผนการศึกษา ตลอดจนปฏิบัติงานได้ดีขึ้น และช่วยลดภาระแก่รัฐบาลเกี่ยวกับการตรวจสอบ การพิจารณาบททวน และการทำงานตามระบบของเงินอุดหนุน สำหรับผลเสียของระบบ 5 ปีนี้ อาจมีปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงของราคาวัสดุ อุปกรณ์ ในช่วง 5 ปี หรืออาจมีงานจำเป็นบางอย่างต้องดำเนินการโดยไม่ได้อยู่ในแผนฯ แต่อย่างไรก็ตามระบบ 5 ปีนี้ ถือว่าจำเป็น เพราะเป็นรากฐานของเสรีภาพทางวิชาการ (academic freedom) และมหาวิทยาลัยจะต้องระมัดระวังเรื่องการเงินภายในมหาวิทยาลัยของตนอยู่แล้ว เพื่อประโยชน์สำหรับการรับเงินอุดหนุนในช่วง 5 ปีถัดไป โดยหน้าที่ของมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องจัดส่งข้อมูล 3 เรื่อง ให้แก่ UGC ซึ่งได้แก่

- (1) ประมาณการรายได้และรายจ่ายของมหาวิทยาลัยสำหรับปีแรกและปีสุดท้ายของงวด 5 ปีต่อไป
- (2) แผนพัฒนาที่มหาวิทยาลัยเสนอและค่าใช้จ่ายประมาณการของแผนสำหรับงวด 5 ปีต่อไป
- (3) ข้อมูลสนับสนุนอื่น ๆ เช่น ประมาณการแยกเป็นอาจารย์ และจำนวนนิสิต นักศึกษาระหว่างงวด 5 ปีต่อไป ฯลฯ

ประยูร ศรีประสาธน์ (2510 : 51) ได้สรุปอำนาจหน้าที่ของ UGC ไว้ ดังนี้คือ

- (1) สอบถามความต้องการทางการเงินเพื่อการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักร
- (2) ให้คำแนะนำแก่รัฐบาลในการใช้จ่ายเงินที่รัฐสภานุมัติตามความต้องการของมหาวิทยาลัย
- (3) รวบรวมตรวจตราและจัดทำข่าวสารเกี่ยวกับอุดมศึกษาในสหราชอาณาจักร
- (4) เพื่ออนุเคราะห์ให้มหาวิทยาลัยกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุดมศึกษาได้ปรึกษาหารือกัน
- (5) เพื่ออนุเคราะห์ในการจัดเตรียมแผนงานและบริหารงานสำหรับการพัฒนามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อจะให้เชื่อมั่นได้ว่ามหาวิทยาลัยมีสมรรถภาพเต็มความต้องการของประเทศชาติ

2.4 หลักการของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (The Rectors Conference of Thailand)

ที่ประชุมอธิการบดีมีลักษณะเป็นชมรม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างอธิการบดีหรือหัวหน้าของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในประเทศไทย ตามข้อตกลงรวมของผู้แทนจาก 12 สถาบัน เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2515 ได้กำหนดให้มีการประชุมผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาระดับหัวหน้าเป็นประจำอย่างน้อย 2 เดือนต่อครั้ง ให้ที่ประชุมอธิการบดีทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการติดต่อประสานงานที่อยู่ในขอบข่ายความสนใจร่วมกันระหว่างสถานศึกษาชั้นอุดมต่าง ๆ ที่เข้าร่วมในข้อตกลง ที่ประชุมนี้ไม่เป็นองค์กรทางการเมือง

สมาชิกในที่ประชุม ประกอบด้วยผู้ที่ เป็นอธิการบดี หรือหัวหน้าสำนักศึกษาและผู้แทนสมทบซึ่งเลือกจากรองอธิการบดี เลขาธิการหรือรองหัวหน้า สำนักศึกษา ซึ่งแต่ละสถาบันกำหนดให้เป็นตัวแทน การประชุมแต่ละครั้งสถาบันสมาชิกจะผลัด เปลี่ยนเวียนกัน เป็นเจ้าภาพจัดการประชุม แต่มีข้อกำหนดว่าการประชุมอธิการบดีในต่างจังหวัด ให้กระทำเพียงปีละ 1 ครั้ง โดยให้มหาวิทยาลัยในภูมิภาค ซึ่งมีรายชื่อเรียงตามลำดับอักษรผลัดกัน เป็นเจ้าภาพ

งานและบทบาทที่สำคัญ ๆ ของที่ประชุมอธิการบดี คือ

- (1) เป็นแหล่งประสานงาน ส่งเสริมความช่วยเหลือร่วมมือในการพัฒนาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น การพัฒนาบุคลากร การร่วมมือพัฒนาคุณภาพและคุณวุฒิคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย โดยไม่ซ้ำซ้อนกับการดำเนินงานของทบวงมหาวิทยาลัย
- (2) เป็นองค์กรกลางระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐบาล ช่วยในการให้ข้อเสนอแนะให้คำปรึกษาแก่ทบวงมหาวิทยาลัย และรัฐบาลในกรณีที่เกี่ยวข้องกับกิจการอุดมศึกษา
- (3) เป็นองค์กรที่สะท้อนแนวคิดและท่าทีใน เรื่องที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือ เป็นปัญหาารวมของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ (ทบวงมหาวิทยาลัย กองแผนงาน 2525 : 1)

อุทัย บุญประเสริฐ (ทบวงมหาวิทยาลัย กองแผนงาน 2525 : 35-42) ได้กล่าวถึงงานและบทบาทของที่ประชุมอธิการบดีไว้ว่า ที่ประชุมอธิการบดีเป็นองค์การอิสระซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยความร่วมมือกันระหว่างนักบริหารระดับ หัวหน้าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งมีความเห็นร่วมกันว่า "น่าจะมีการประชุม พบปะ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ในการประสานงานกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ" ที่ประชุมอธิการบดีจึงเกิดขึ้น และขณะนี้ก็ได้ดำเนินงานจนเกือบครบ 10 ปีในเร็ว ๆ นี้อยู่แล้ว

บุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการริเริ่มก่อตั้งและยกร่างข้อตกลง ว่าด้วยการประชุมของที่ประชุมอธิการบดีที่น่าจะกล่าวถึงไว้ก็คือ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สวัสดิ์ สกฤตไทย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ที่ประชุมอธิการบดีได้เปิดประชุม เป็นครั้งแรกในวันที่ 29 มกราคม 2515 มีสมาชิกสถาบัน เริ่มต้นและลงนามในข้อตกลงรวมกันเป็นครั้งแรก 12 สถาบัน ในภายหลังได้ขยายเพิ่ม เป็น 14 สถาบัน โดยรวมสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในการประชุมครั้งแรกและมีการลงนามในข้อตกลงร่วมกันนั้น ที่ประชุมได้ตกลง เลือก ศาสตราจารย์ ดร.อรุณ สรเทศน์ อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นประธาน และเลือกผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน เป็น เลขาธิการ

การพบปะประชุมกันของผู้บริหารระดับหัวหน้าสถาบัน หรือการประชุมของที่ประชุมอธิการบดีจะมีไม่น้อยกว่าหนึ่งครั้งในทุก ๆ สองเดือน วาระการประชุมและเรื่องราวที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น จะเป็น เรื่องที่เป็นความสนใจร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่รวมในข้อตกลง เป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่าที่ประชุมอธิการบดีมีบทบาทสำคัญในแง่ที่เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและติดต่อประสานงาน ที่อยู่ในขอบข่ายของความสนใจร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษา เป็นองค์กรอิสระซึ่ง เป็นที่ยอมรับกัน ในหมู่สถาบันอุดมศึกษาที่ร่วมในข้อตกลงว่า เป็นองค์การที่เป็นศูนย์ประสานความคิดระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนระหว่างสถาบันและหน่วยงาน และรัฐบาล แล้วแต่กรณีที่ประชุมตกลง เห็นสมควร ไม่เป็นองค์การทางการ เมือง องค์การนี้จัดตั้งขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อระบบอุดมศึกษาของประเทศ

องค์ประกอบของที่ประชุมอธิการบดี ประกอบด้วย ตัวอธิการบดี หรือหัวหน้าสถาบันอุดมศึกษาที่ร่วมในข้อตกลง และผู้ที่อธิการบดีหรือที่หัวหน้าสถาบันอุดมศึกษาแต่งตั้งจากรองอธิการบดี เลขาธิการหรือบุคคลในระดับรองหัวหน้าสถาบันอุดมศึกษาอีกแห่งละ 1 คน ขณะนี้ที่ประชุมมีสมาชิก 14 สถาบัน จึงมีผู้แทนจากสถาบันต่าง ๆ ในที่ประชุมทั้งสิ้น 28 ท่าน ประธานของที่ประชุมจะ ได้แก่ อธิการบดี หรือหัวหน้าสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีรายชื่อเรียงไปตามลำดับอักษร ดำรงตำแหน่งวาระละ 1 ปี เรียงไปตามลำดับ คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยให้อธิการบดีหรือหัวหน้าสถาบันลำดับ
ถัดไปทำหน้าที่เป็นรองประธานที่ประชุม ในปีปัจจุบัน (พ.ศ. 2524) ประธานที่ประชุมคือ
อธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ทองจันทร์ หงส์ลดารมภ์)
ส่วนรองประธานได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช

นอกจากนั้น ที่ประชุมอธิการบดียังมี เลขานุการที่ประชุมและได้รับความ อื้อ เพื่อจาก
ทบวงมหาวิทยาลัยให้กองแผนงานช่วยอำนวยความสะดวกในฐานะสำนัก เลขานุการที่ประชุม
อธิการบดีอีกด้วย

ส่วนทางด้านการเงินนั้น ปัจจุบันนี้ได้มีการจัดตั้งกองทุนที่ประชุมอธิการบดี โดยที่
มหาวิทยาลัยหรือสถาบันสมาชิกแต่ละแห่งจะส่ง เงินสมทบกองทุน เพื่อ เป็นทุนใช้จ่ายในกิจกรรมของ
ที่ประชุมอธิการบดี และกิจกรรมที่ที่ประชุมอธิการบดีให้การสนับสนุน เป็นรายปี ปีละ 5,000 บาท
(ห้าพันบาทถ้วน) ต่อสถาบัน ซึ่งค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นการสนับสนุนการจัดประชุม การสัมมนา
การประชุมเชิงวิชาการ และการฝึกอบรมในเรื่องที่มีลักษณะเกี่ยวพันหลาย ๆ มหาวิทยาลัย

ในการจัดประชุม ซึ่งกำหนดไว้ให้มีอย่างน้อยทุก ๆ สองเดือนต่อครั้งนั้น ก็จะมีจัด
ประชุมในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หมุนเวียนกันไปตามลำดับอักษร แต่การประชุมในต่างจังหวัดให้จัด
ได้ปีละเพียงครั้งเดียวเท่านั้น มหาวิทยาลัยใด เป็นเจ้าภาพจัดการประชุม จะมีหน้าที่จัดเลี้ยง
อาหารเลี้ยงแก่สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด จัดการแสดงหรือชี้แจง เกี่ยวกับการบริหารงาน
มหาวิทยาลัยหรือสถาบันของตน จัดแสดงงานหรือโครงการตัวอย่างหรือโครงการที่แสดงว่า เป็น
นวัตกรรมทางอุดมศึกษา เพื่อ เป็นแบบอย่างและ เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดและวิธีการใหม่ ๆ
ในวงการอุดมศึกษากับสถาบันอื่น ๆ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ที่ประชุมอธิการบดีเป็นองค์การอิสระ ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทาง
การเมือง เป็นศูนย์กลาง เป็นแหล่งความคิด เปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา
ต่าง ๆ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น เสนอความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในเรื่องที่
เกี่ยวกับกิจการอุดมศึกษาของประเทศและผลักดันความคิดสร้างสรรค์เหล่านั้น ให้เกิดผล เป็นแหล่ง

กลางที่สามารถอำนวยความสะดวกประสานงานและการร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัย ในเรื่องที่ไม่อาจดำเนินการได้โดยแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ เป็นเรื่องที่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มีความสนใจร่วมกันต้องการระดมความคิดอย่างกว้างขวาง การดำเนินการจะมุ่งที่ความคล่องตัว และยึดหลักความเป็นอิสระของแต่ละสถาบัน และที่สำคัญก็คือ เพื่อประโยชน์โดยส่วนรวมของระบบอุดมศึกษาของประเทศ โดยหลีกเลี่ยงไม่ให้มีการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนกับทบวงมหาวิทยาลัย แต่ให้ส่งเสริมและสนับสนุนกัน ด้วยหลักการดังนี้ ที่ประชุมอธิการบดีจึงมีบทบาทและเป็นแหล่งความคิดสำคัญ ๆ ในการพัฒนาระบบอุดมศึกษาของประเทศหลายประการ เช่น เรื่องกำหนดโครงสร้างและการแบ่งส่วนราชการในทบวงมหาวิทยาลัย การกำหนดฐานะและบทบาทของมหาวิทยาลัยในการปฏิรูประบบการศึกษา การสัมมนาบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาท้องถิ่นและภูมิภาค การจัดกีฬามหาวิทยาลัย โครงการร่วมมือประสานงานระหว่างสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เรื่องการแต่งตั้งตำแหน่งทางวิชาการ เรื่องพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย การจำแนกตำแหน่งและการกำหนดขั้นเงินเดือนข้าราชการมหาวิทยาลัย โครงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ การสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย ภาระงานของอาจารย์มหาวิทยาลัย การให้ทุนนักศึกษาระบบโควตา การปฏิรูปมหาวิทยาลัย เอกภาพของระบบบริหารมหาวิทยาลัย นโยบายกิจกรรมนิสิตนักศึกษา

3. กำเนิดทบวงมหาวิทยาลัย

แต่เดิมมา ก่อน พ.ศ. 2501 ซึ่งเป็นยุคก่อนรัฐบาลปฏิวัติของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดอยู่ในสังกัดกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2502 ได้มีการโอนมหาวิทยาลัยทุกแห่งมาสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยตราเป็นพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2502 ขึ้นเพื่อประโยชน์ในเรื่องการรักษามาตรฐานและความเป็นระเบียบอันดี มีระบบการปกครองเป็นแบบเดียวหรือคล้ายคลึงกันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และเพื่ออำนวยความสะดวกเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ทบวงมหาวิทยาลัย 2527 : 1)

อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาไทย ก็ได้พยายามที่จะสร้างความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการ เพื่อให้บรรลุตามหลักการสำคัญของการอุดมศึกษาคือ การสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ ซึ่งความพยายามเหล่านี้เอง เป็นจุดกำเนิดของทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งได้แก่นแนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล (ทบวงมหาวิทยาลัย 2525 : 102)

แนวคิดในเรื่องการปฏิรูประบบบริหารมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นอิสระในการดำเนินภารกิจที่เรียกว่ามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลนั้น เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการสัมมนา ซึ่งสภาการศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับผู้บริหารและคณาจารย์ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้จัดขึ้นติดต่อกันมา 3 ครั้ง คือใน พ.ศ. 2507 พ.ศ. 2510 และ พ.ศ. 2513 ที่ประชุมซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นพ้องต้องกันว่า ระบบบริหารมหาวิทยาลัยน่า จะมีความคล่องตัวมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จึงได้เสนอให้มีการจัดระบบบริหารมหาวิทยาลัยที่ เรียกว่า มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลขึ้น โดยมีมุ่งหมายที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นระบบอิสระ (Autonomous System) ที่ไม่เป็นส่วนของระบบราชการ มีฐานะคล้ายกับรัฐวิสาหกิจที่ยังคงรับ ความสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล แต่มีรูปแบบและโครงสร้างของระบบบริหารที่เหมาะสมกับ ลักษณะงานของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง ทั้งนี้ เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นเลิศทางวิชาการ และสามารถสนองตอบต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักการสำคัญของ มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลมีดังนี้คือ

(1) การประสานงานภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัยนั้น จะมีคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย เป็นสื่อกลาง ระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัย ฐานะของคณะกรรมการดังกล่าวจะคล้ายธนาคารแห่งประเทศไทย คือเป็นนิติบุคคลที่มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน หน้าที่หลักของคณะกรรมการจัดสรรเงิน อุดหนุนมหาวิทยาลัย คือประมวลความต้องการทางการเงินของมหาวิทยาลัย เสนอต่อรัฐบาล และนำเอานโยบายของรัฐบาลมาถ่ายทอดสู่มหาวิทยาลัย รวมทั้งการติดตามผลการดำเนินงานตาม โครงการพัฒนาการอุดมศึกษาต่าง ๆ ด้วย

(2) องค์กรและการบริหารงานภายในมหาวิทยาลัย จัดเป็นระบบอิสระใน การปกครองตนเอง มีเสรีภาพทางวิชาการ และส่งเสริมให้คณาจารย์มีส่วนร่วมในการบริหาร มหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น โดยยึดหลักการบริหาร โดยคณะบุคคลในรูปกรรมการ เช่น มีสภามหาวิทยาลัย สภาคณาจารย์ และกรรมการประจำหน่วยงานภายในระดับต่าง ๆ ส่วนผู้ดำรง ตำแหน่งบริหารระดับหัวหน้าหน่วยงาน เช่น อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ศูนย์ หรือ สำนัก และหัวหน้าภาควิชา ให้มีวาระการดำรงตำแหน่ง เพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์ได้หมุนเวียน กันทำหน้าที่บริหาร

(3) การบริหารงานบุคคล จัดในรูปแบบไม่เป็นระบบราชการ เน้นการบริหารงานบุคคลที่จะสามารถดึงดูดให้ผู้ที่มีความรู้เหมาะสมทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความตั้งใจจริง บุคลิกภาพ ความประพฤติ ตลอดจนจรรยาบรรณที่จะทำงานด้านวิชาการ เข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัย โดยมุ่งส่งเสริมให้บุคลากรได้ใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ และให้ได้เงินเดือน และผลประโยชน์สูงพอ ในขณะที่เดียวกันก็มีนโยบายที่จะขจัดผู้ที่ไม่เหมาะสมทั้งในตำแหน่งวิชาการ และธุรการออกจากมหาวิทยาลัยด้วย

(4) การเงิน มีหลักการที่จะกำหนดนโยบาย ระบบ ระเบียบ และข้อบังคับทางการเงินให้มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเสนอการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยในรูปแบบเงินก้อน (Block Grant) อาศัยวิธีการจัดงบประมาณในรูปแบบแผนงาน (Program Budgeting) และมีระบบการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินที่รัดกุม เพื่อให้การใช้จ่ายเงินเกิดประโยชน์สูงสุด

แนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล จำเป็นต้องระงับไว้ เนื่องจากมีการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2514 รัฐบาลและมหาวิทยาลัย ในยุคนั้นยังไม่พร้อมที่จะให้ดำเนินการปรับปรุงการบริหาร หลังจากนั้น คณะปฏิวัติได้มีนโยบายสำคัญประการหนึ่งที่มีผลกระทบต่อการบริหารมหาวิทยาลัย คือ การปรับปรุงระบบบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้มีการพิจารณาขยับ รวมหน่วยงาน รวมทั้งการโอนหน่วยงานเชิงปฏิบัติ และดำเนินการจากสำนักนายกรัฐมนตรีไปให้กระทรวงต่าง ๆ เพื่อให้สำนักนายกรัฐมนตรีเป็นกระทรวงนโยบายและประสานงานมากยิ่งขึ้น ในขณะที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีสภาการศึกษาแห่งชาติ เป็นผู้ประสานงาน มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงอยู่ในข่ายการพิจารณาของคณะปฏิวัติที่จะโอนไปไว้กับกระทรวงที่มีหน้าที่จัดการศึกษา คือ กระทรวงศึกษาธิการด้วย ที่ประชุมอธิการบดี ซึ่งจัดตั้งขึ้นในวันที่ 29 มกราคม 2515 จึงได้แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นพิจารณาหารูปแบบและโครงสร้างของระบบบริหารมหาวิทยาลัย เพื่อจะได้เสนอความเห็นไปยังคณะปฏิวัติอีกทางหนึ่ง ผลการดำเนินงานของที่ประชุมอธิการบดีทำให้คณะปฏิวัติเห็นชอบที่จะยังคงให้มหาวิทยาลัยรวมอยู่ในสังกัดหน่วยงานเดียวกัน โดยไม่ต้องโอนไปสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทางออกก็คือ จัดตั้งทบวงในสำนักนายกรัฐมนตรีขึ้นดูแลมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ต้องจัดตั้ง เป็นทบวงในสังกัดกระทรวงก็เพราะคณะปฏิวัติมีนโยบายที่จะยุบรวมกระทรวง โดยไม่มีการจัดตั้งกระทรวงเพิ่ม กระทรวงที่ถูกยุบไปคือ

กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 มีหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการและกำกับการศึกษาของ รัฐในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ (ทบวงฯ ได้รับการ เปลี่ยนฐานะเป็นทบวงอิสระและ เปลี่ยนชื่อเป็นทบวงมหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2520)

4. การแบ่งสายงาน โครงสร้างและบทบาทของทบวงมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ

ทบวงมหาวิทยาลัยรับผิดชอบการกำหนดนโยบาย และการวางแผนระดับอุดมศึกษา ในระดับสูงภายในขอบเขตของแผนและนโยบายการศึกษารวม รวมทั้งการวางมาตรฐานและการ บริหารมุกลากรมมหาวิทยาลัย และการเสนอและการจัดสรรงบประมาณ ทบวงมหาวิทยาลัยดำเนินการตามหน้าที่โดยปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดกับคณะกรรมการบริหารกิจการที่ปรึกษา ได้แก่ คณะกรรมการ ทบวงมหาวิทยาลัย (ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานปลัด, 2531 : 4) โดยคณะกรรมการนี้มี หน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และให้ความเห็นแก่รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยในเรื่อง เกี่ยวกับการ กำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา กำหนดมาตรฐาน และให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษา เสนอแนะการจัดสรรงบประมาณสถาบันอุดมศึกษา ส่งเสริม การวิจัยระดับอุดมศึกษา ติดตามประเมินผล และประสานการจัดการศึกษา พิจารณาจัดตั้ง ยุบ รวม ปรับปรุง และเลิก มหาวิทยาลัย สถาบัน คณะ ภาควิชา หรือส่วนราชการ ที่เรียกชื่ออย่างอื่นใน มหาวิทยาลัย/สถาบันในสังกัด ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย ประธานซึ่งแต่งตั้งโดยคณะ รัฐมนตรี ปัจจุบัน (6 ธันวาคม 2530-5 ธันวาคม 2532) คือ นายสิปพนนท์ เกตุทัต กรรมการ ท่านอื่น ๆ ได้แก่ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวน 9 คน เป็นกรรมการ มีปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการและ เลขานุการ

4.1 อำนาจหน้าที่ของทบวงมหาวิทยาลัย

เมื่อแรกเริ่มของการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่ตามประกาศ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลง วันที่ 29 กันยายน 2515 เกี่ยวกับการดำเนินการและกำกับการศึกษา ของรัฐในระดับอุดมศึกษานอกจากที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ

ต่อมา ได้มีการปรับปรุงอำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนราชการของทบวงมหาวิทยาลัยมาโดยลำดับ และในพระราชบัญญัติระเบียบการปฏิบัติราชการของทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้กำหนดให้ทบวงมหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย ตามมาตรา 4 ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา
- (2) กำหนดมาตรฐานและให้ความเห็นชอบหลักสูตรของมหาวิทยาลัย และสถาบันในสังกัด และสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและวิทยาลัย เอกชน
- (3) กำหนดมาตรฐานการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยและสถาบันในสังกัด
- (4) วางระเบียบปฏิบัติในกิจการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยและสถาบันในสังกัด
- (5) เสนอแนะการจัดสรรเงินงบประมาณให้แก่มหาวิทยาลัยและสถาบันในสังกัด
- (6) ติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา และประสานการจัดการศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยและสถาบันในสังกัดและวิทยาลัย เอกชน
- (7) พิจารณาเสนอการจัดตั้ง ยุบ รวม ปรับปรุง และเลิกมหาวิทยาลัยและสถาบันในสังกัด
- (8) พิจารณานุมัติการจัดตั้ง ยุบ รวม และเลิกคณะ ภาควิชา หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นในมหาวิทยาลัยและสถาบันในสังกัด
- (9) ส่งเสริมการวิจัยการศึกษาระดับอุดมศึกษา
- (10) วินิจฉัยสั่งการ เพื่อยับยั้ง หรือยุติการดำเนินกิจการของมหาวิทยาลัยและสถาบันในสังกัดที่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยต่อความมั่นคง หรือความปลอดภัยของประเทศ

(11) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของทบวงมหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติดังกล่าว ได้บัญญัติให้สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นส่วนราชการที่รับผิดชอบการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของทบวงมหาวิทยาลัย และทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.) ด้วย

นอกจากนี้สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยยังมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งมีลักษณะเป็น วิทยาลัย สถาบัน และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ด้วย

4.2 การบริหารงานและการแบ่งส่วนราชการ (ทบวงมหาวิทยาลัย
กองวิชาการ 2528 : 6-10)

4.2.1 การบริหารงานของทบวงมหาวิทยาลัย

นโยบายการบริหารงานของทบวงมหาวิทยาลัยมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากกระทรวงอื่น ๆ กล่าวคือ มุ่งหวังให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ที่อยู่ในการกำกับสามารถปฏิบัติภารกิจในการจัดการศึกษาได้ตามปณิธานที่ตั้งไว้อย่างเต็มที่ มีความคล่องตัวในการบริหารงาน และมีเสรีภาพทางวิชาการได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และนโยบายของทางราชการ ทั้งนี้โดยทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดนโยบายการปฏิบัติงานของทบวงมหาวิทยาลัย (ทบวงมหาวิทยาลัย 2531 : 1-2) ไว้ดังนี้คือ

(1) ปรับแผนการผลิตบัณฑิตให้ตอบสนองต่อการพัฒนา เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม โดยเน้นและเร่งรัดการผลิตบัณฑิต สาขาวิชาด้านวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีที่ขาดแคลน และมีความต้องการเพิ่มขึ้น รวมทั้งการเสริมสร้างความสามารถของบัณฑิต ในการสร้างงานและประกอบอาชีพอิสระได้

(2) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ และเสริมสร้างขีดความสามารถ เพื่อจะช่วยให้ประเทศไทยพึ่งตนเองทางด้าน เทคโนโลยีได้มากขึ้น

(3) ส่งเสริมการกระจายและขยายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาค และชนบทให้มากยิ่งขึ้น โดยมุ่งพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค ให้สามารถอำนวยความสะดวกทางการศึกษาให้กว้างขวาง และทั่วถึงยิ่งขึ้น

(4) สนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มากยิ่งขึ้น โดยเน้นการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของ เอกชน ให้สามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และขยายการ เปิดสอน ในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของตลาดแรงงานได้มากขึ้น

(5) เร่งรัดการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคณาจารย์ ตำรา และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สนับสนุนการเรียนการสอน และการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(6) เร่งรัดให้มีการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน เพื่อให้มีความคล่องตัวและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามหลักของความเป็นอิสระ และเสรีภาพทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา

(7) สนับสนุนให้มีการระดมสรรพกำลัง และร่วมใช้ทรัพยากร และความชำนาญการ ที่มีอยู่ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและ เอกชน และระหว่างสถาบันอุดมศึกษา กับหน่วยงานภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม มาสนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อจะช่วยให้พึ่งตนเองได้มากขึ้น

นอกจากนโยบายทั้ง 7 ประการข้างต้น ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดบทบาทสำคัญในการดำเนินงานร่วมกับหน่วยร่วมงาน 4 ประการคือ "กำกับ สนับสนุน ประสานงาน และบริการ" บทบาทในเรื่องของกำกับจะกระทำแต่น้อยและเท่าที่จำเป็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา บทบาทที่จะกระทำให้มากที่สุดและมีประสิทธิภาพที่สุด คือ การสนับสนุน ประสานงาน และบริการ โดยจะดำเนินการบนพื้นฐานของความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัย ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับทบวงมหาวิทยาลัยจะเป็นไปในลักษณะหน่วยร่วมงานมากกว่าเป็นหน่วยงานภายใต้บังคับบัญชา โดยทบวงมหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัย/สถาบัน และหน่วยงานภายนอกทั้งในและต่างประเทศ

ในการดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของทบวงมหาวิทยาลัย และให้บรรลุลวัตถุประสงค์ตามนโยบายการบริหารงานดังกล่าว ทบวงมหาวิทยาลัยมีคณะกรรมการสำคัญที่แต่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ซึ่งสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการ ดังนี้คือ (ทบวงมหาวิทยาลัย 2531 : 4-6)

(1) คณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัย แต่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการปฏิบัติราชการของทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2520 มีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และให้ความเห็นแก่รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา กำหนดมาตรฐาน และให้ความเห็นชอบ หลักสูตร การศึกษา เสนอแนะการจัดสรรงบประมาณสถาบันอุดมศึกษา ส่งเสริมการวิจัยระดับอุดมศึกษา ติดตามประเมินผล และประสานการจัดการศึกษา พิจารณาจัดตั้ง ยุบ รวม ปรับปรุง และเลิกมหาวิทยาลัย สถาบัน คณะภาควิชา หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นในมหาวิทยาลัย/สถาบันในสังกัด

คณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัยยุคปัจจุบัน (6 ธันวาคม 2530-5 ธันวาคม 2532) มีนายสีปพนธ์ เกตุทัต เป็นประธานกรรมการ โดยปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการและเลขานุการ

(2) คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย แต่งตั้งขึ้นตามกฎของฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 มีหน้าที่ในการกำหนดอัตราเงินเดือน การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนชั้น การเลื่อนอันดับ การเลื่อนชั้น การโอน การสอบสวน การรักษาวินัยและการออกจากราชการของข้าราชการและลูกจ้างของมหาวิทยาลัย/สถาบันในสังกัด

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยชุดปัจจุบัน (11 มกราคม 2531-10 มกราคม 2533) มี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยเป็นรองประธาน โดยปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการและเลขานุการ

(3) คณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แต่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 มีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่พระราชบัญญัติกำหนดให้ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถาบันฯ ให้ความเห็นหรือคำแนะนำแก่รัฐมนตรี ในการ

ออกกฎทวงตามพระราชบัญญัตินี้ และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พิจารณาให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐาน การศึกษาและวิทยฐานะของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด พิจารณาหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด พิจารณาให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้บริหารสถาบันและคณาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พิจารณาให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการเสนอให้ปริญญาเกิตติมศักดิ์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และปฏิบัติหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการสถาบัน

คณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนชุดปัจจุบัน (27 ตุลาคม 2530-26 ตุลาคม 2532) มีปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นประธานกรรมการ และนายประเสริฐ ฦ นคร เป็นรองประธานกรรมการ โดยมี นายพจน์ สะเพียรชัย เป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้อำนวยการกองสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทบวงมหาวิทยาลัยแบ่งส่วนราชการตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2520 ดังนี้

1. สำนักงาน เลขานุการรัฐมนตรี
2. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
3. มหาวิทยาลัย/สถาบัน จำนวน 16 แห่ง คือ
 - (1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - (2) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 - (3) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 - (4) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 - (5) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - (6) มหาวิทยาลัยมหิดล
 - (7) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - (8) มหาวิทยาลัยศิลปากร
 - (9) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

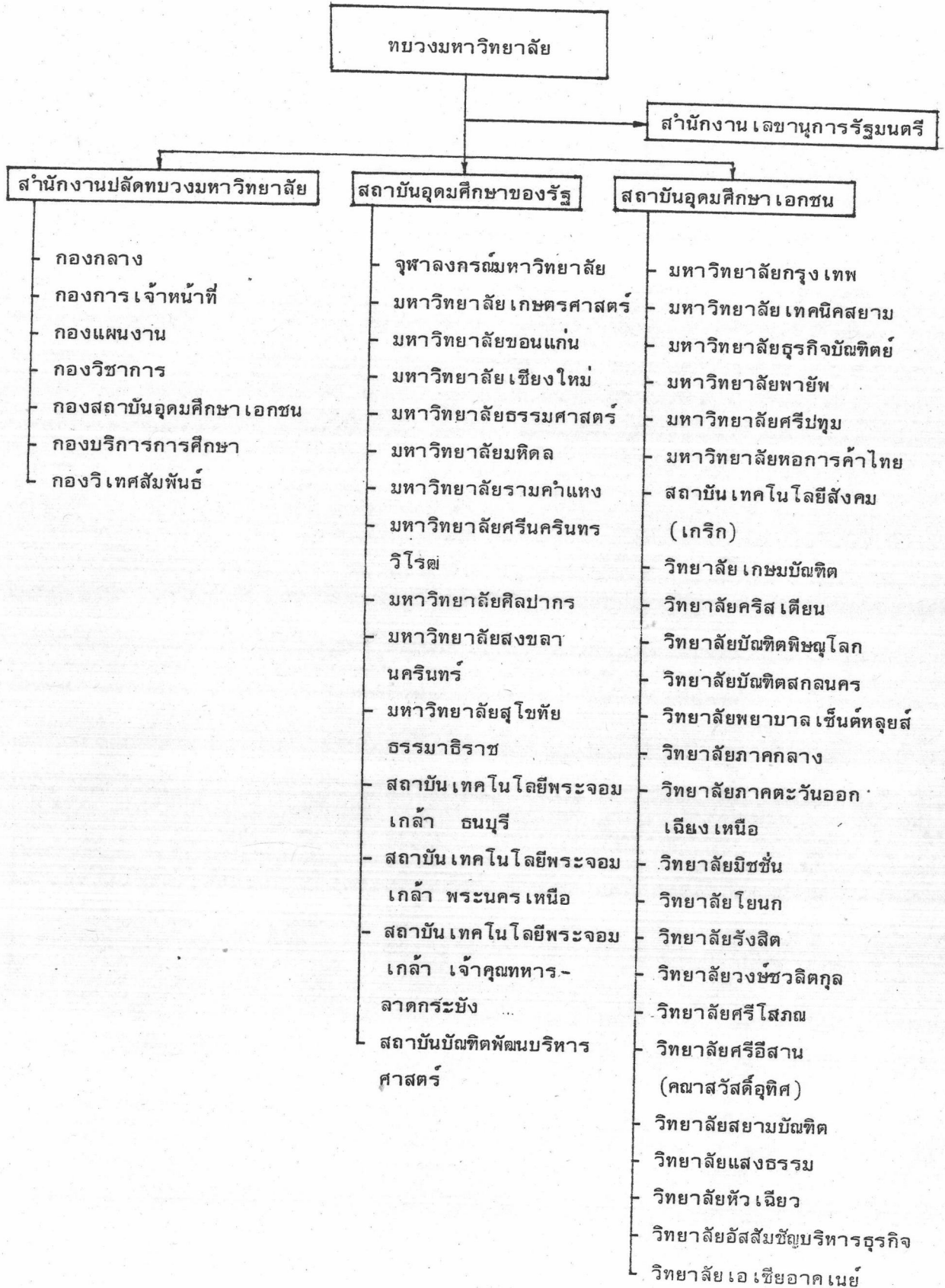
- (10) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- (11) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- (12) สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
- (13) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- (14) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ
- (15) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี
- (16) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

นอกจากนี้ ทบวงมหาวิทยาลัยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ภายใต้การกำกับดูแลอีก 25 แห่ง (ปี 2531) คือ

- (1) มหาวิทยาลัยพายัพ
- (2) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- (3) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- (4) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- (5) มหาวิทยาลัยเทคนิคสยาม
- (6) มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- (7) สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก)
- (8) วิทยาลัยศรีอีสาน (คณาสวัสดิ์อุทิศ)
- (9) วิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- (10) วิทยาลัยแสงธรรม
- (11) วิทยาลัยหัวเฉียว
- (12) วิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ
- (13) วิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
- (14) วิทยาลัยคริสเตียน
- (15) วิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
- (16) วิทยาลัยศรีโสภณ
- (17) วิทยาลัยสยามบัณฑิต

- (18) วิทยาลัยรังสิต
- (19) วิทยาลัยพยาบาล เซนต์หลุยส์
- (20) วิทยาลัยมิชชัน
- (21) วิทยาลัยบัณฑิตปิษณุโลก
- (22) วิทยาลัยภาคกลาง
- (23) วิทยาลัยบัณฑิตสกลนคร
- (24) วิทยาลัย เกษมบัณฑิต
- (25) วิทยาลัยโยนก

โครงสร้างการแบ่งส่วนราชการของทบวงมหาวิทยาลัย

4.2.2 การแบ่งส่วนราชการ

(1) สำนักงาน เลขาธิการรัฐมนตรี

สำนักงาน เลขาธิการรัฐมนตรี มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทางการเมืองและการบริหารงานทั่วไปของรัฐมนตรี ควบคุมและปฏิบัติตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนด ตรวจสอบตราดูแลและดำเนินการให้เป็นไปตามแนวที่รัฐมนตรีได้วางไว้ ทำหน้าที่ประสานงานประจำกับงานการเมืองและงานรัฐสภา ติดต่อประสานงานระหว่างกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง ติดต่อ นัดหมาย จัดงานรับรอง เตรียม เรื่องการประชุมและรายงานอื่น ๆ การปฏิบัติ การควบคุม และการบริหาร งานธุรการ งานสารบรรณ งานจัดระบบงาน งานรวบรวมข้อมูลสถิติ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สำนักงาน เลขาธิการรัฐมนตรีแบ่งการบริหารงานออกเป็น 2 งาน คือ

1. งานการเมือง
2. งานตรวจสอบเรื่องราวและความเห็น

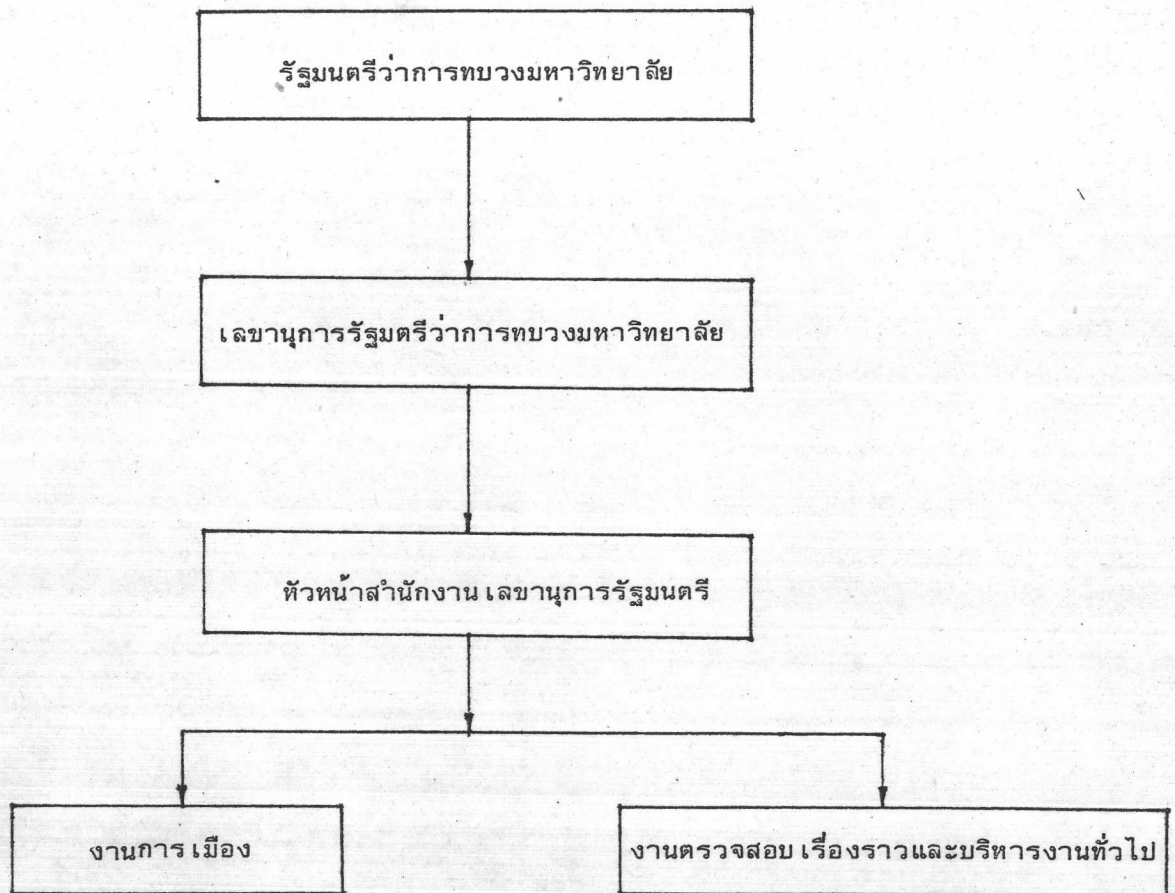
(2) สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย มีหน้าที่และความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการควบคุมและประสานแผนปฏิบัติตรวจสอบประเมินผลดูแลให้ส่วนราชการต่าง ๆ ในสังกัดทบวง ปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนงาน โดยถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ดำเนินการและวางแผนร่วมกับมหาวิทยาลัยในการจัดการศึกษา พัฒนาและปรับปรุงการศึกษา พิจารณาและเสนอแนะการจัดสรรเงินงบประมาณของมหาวิทยาลัย พิจารณาการจัดตั้งขยาย ยุบ รวม และเลิกล้ม มหาวิทยาลัย/สถาบัน ศูนย์ สำนัก คณะหรือแผนก/ภาควิชา พิจารณาวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อเสนอขอความเห็นชอบ จัดทำสถิติและมาตรฐานทางสถิติ วิเคราะห์วิจัย สนับสนุนการกำหนดนโยบายและแผน ตลอดจนคุณภาพมาตรฐานการบริหารงานบุคคล และการศึกษาในมหาวิทยาลัย/สถาบันในสังกัด

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยแบ่งส่วนราชการตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2522 ลงวันที่ 19 ธันวาคม 2522 เป็น 7 กอง คือ

สายการบริหารงาน
สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี

สายการบริหารงาน

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

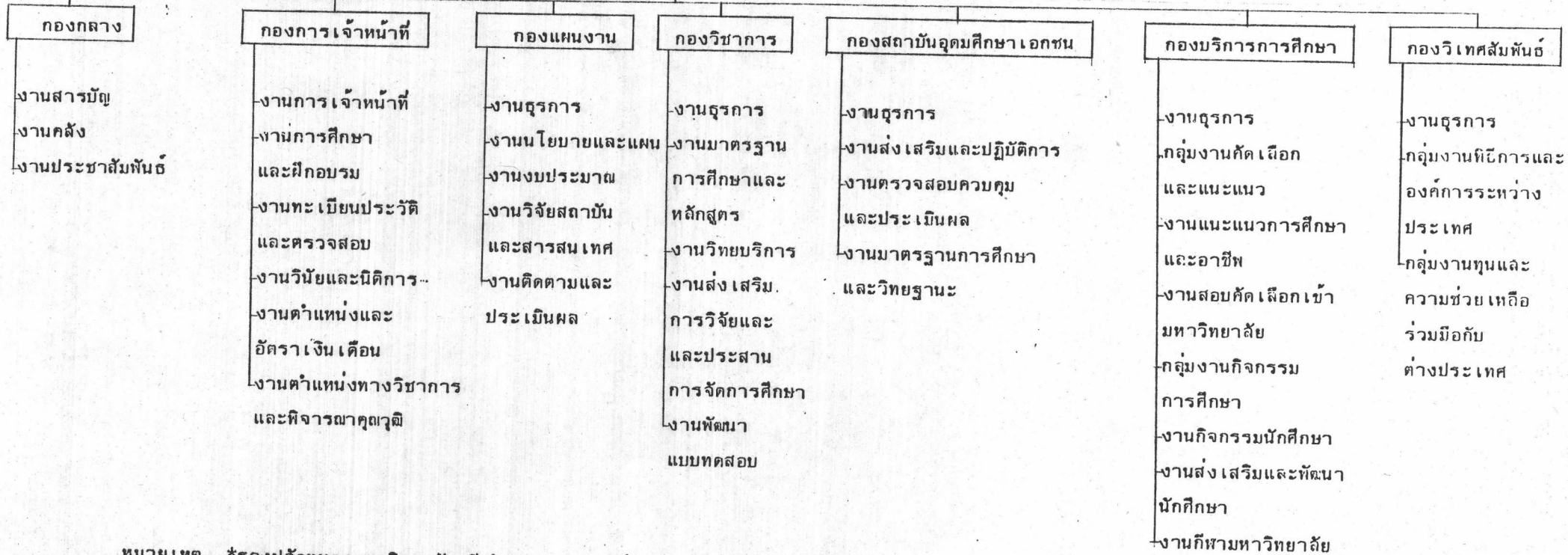
ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

รองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย*

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา

ผู้ช่วยปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา

หมายเหตุ *รองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย มีจำนวน 2 ตำแหน่ง

1. กองกลาง
2. กองการเจ้าหน้าที่
3. กองแผนงาน
4. กองวิชาการ
5. กองสถาบันอุดมศึกษา เอกชน
6. กองบริการการศึกษา
7. กองวิเทศสัมพันธ์

กองกลาง

กองกลางมีหน้าที่และความรับผิดชอบในเรื่องงานสารบรรณ งานคลัง งานการเงิน การบัญชี การงบประมาณ และการพัสดุของสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงาน เลขาธิการรัฐมนตรี ทั้งที่เป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน และเงินนอกงบประมาณแผ่นดิน การพัสดุของมหาวิทยาลัยและสถาบันในสังกัดในส่วนที่เป็นอำนาจของอธิการบดีการดำเนินการในเรื่อง บำเหน็จบำนาญของข้าราชการสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ของสำนักงานปลัดทบวง ตลอดจนรับผิดชอบงานซึ่งมิได้อยู่ในความรับผิดชอบของกองใดกองหนึ่ง โดยเฉพาะ

กองกลางแบ่งงานดังนี้

1. งานสารบรรณ
2. งานคลัง
3. งานประชาสัมพันธ์

กองการเจ้าหน้าที่

กองการเจ้าหน้าที่ มีหน้าที่และความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของ ข้าราชการพลเรือนในสังกัดสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงาน เลขาธิการรัฐมนตรี

งบประมาณให้แก่มหาวิทยาลัย/สถาบัน จัดทำเกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา จัดทำคลังข้อมูลและพัฒนาระบบสารสนเทศของสถาบันอุดมศึกษา พิจารณาการขอมี ขอใช้ และประสานงานการใช้ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ประมวลผลของส่วนราชการในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ดำเนินการงานโครงการร่วม งานวิจัยและงานโครงการพัฒนามหาวิทยาลัย

กองแผนงานแบ่งงานดังนี้

1. งานธุรการ
2. งานนโยบายและแผน
3. งานงบประมาณ
4. งานวิจัยสถาบันและสารสนเทศ
5. งานติดตามและประเมินผล

กองวิชาการ

กองวิชาการ มีหน้าที่และความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการกำหนดหลัก เกณฑ์มาตรฐาน ว่าด้วยวิถึยฐานะของสถาบัน เกณฑ์มาตรฐานการศึกษา และหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา การติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในสังกัด ศึกษา พิจารณาและวิเคราะห์หลักสูตรสาขาวิชาการต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในสังกัดและนอกสังกัด ทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อดำเนินการให้ความเห็นชอบและติดตามประเมินผลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ที่ทบวงฯ ให้ความเห็นชอบแล้ว รับผิดชอบดำเนินงานศูนย์เอกสารอุดมศึกษาและงานตำรา ส่งเสริม การแต่งตำราระดับอุดมศึกษา ส่งเสริมการวิจัยและประสานงานระหว่างสถาบันอุดมศึกษา และส่วน ราชการอื่นในโครงการวิจัยและโครงการทางวิชาการต่าง ๆ รวมตลอดถึงการดำเนินงานเผยแพร่ ผลงานวิชาการของทบวงมหาวิทยาลัย ดำเนินการวิจัยและพัฒนาแบบทดสอบต่าง ๆ ประสานงาน สร้างแบบทดสอบ เพื่อใช้ประโยชน์การคัดเลือกบุคคล เข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

กองวิชาการแบ่งงานดังนี้

1. งานธุรการ
2. งานมาตรฐานการศึกษาและหลักสูตร
3. งานวิทยบริการ
4. งานส่งเสริมการวิจัยและประสานงานการจัดการศึกษา
5. งานพัฒนาแบบทดสอบ

กองสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

กองสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่อยู่ในการกำกับดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย โดยรับผิดชอบและดำเนินงานเกี่ยวกับการขออนุญาตจัดตั้งและเปิดดำเนินการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การวิเคราะห์และแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของสถาบันฯ การขอเปลี่ยนแปลงประเภทของสถาบัน การให้ปริญญา กิตติมศักดิ์ การพิจารณาการขอตำแหน่งทางวิชาการ การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน การศึกษา และเกณฑ์การรับรองวิทยฐานะสถาบัน ศึกษาเรื่องความพร้อมในการเปิดดำเนินการหลักสูตรสาขาวิชาใหม่ การขอรับรองมาตรฐานการศึกษา และการขอรับรองวิทยฐานะสถาบัน เสนอความคิดเห็น เบื้องต้น เพื่อกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษา การตรวจสอบติดตาม และการประเมินผลการบริหารการศึกษา การจัดการศึกษา ทรัพย์สินและบัญชี คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ของสถาบันฯ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ข้อกำหนดของสถาบัน ระเบียบ คำสั่ง และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีพัฒนาการ มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล สามารถมีส่วนในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติได้อย่างสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพ

กองสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแบ่งงานดังนี้

1. งานธุรการ
2. งานส่งเสริมและปฏิบัติการ

3. งานมาตรฐานการศึกษาและวิทย์ฐานะ
4. งานตรวจสอบควบคุมและประเมินผล

กองบริการการศึกษา

กองบริการการศึกษา มีหน้าที่และความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรม เสริมหลักสูตรของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน การดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรม เสริมหลักสูตรในด้านการบริการทางวิชาการ การบำเพ็ญประโยชน์ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและกีฬา จัดให้มีการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยทั้งในและนอกประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ การแนะแนวด้านอาชีพ การให้คำปรึกษาแก่นิสิตนักศึกษา โดยประสานงานกับทุกสถาบัน เป็นแหล่งกลางในการจัดหาทุนอุดหนุนการศึกษาให้แก่ นิสิต นักศึกษาที่ยากจนและเรียนดีของมหาวิทยาลัยของรัฐ ดำเนินการและประสานงานการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนกับหน่วยงานภายนอก เป็นส่วนประสานและส่งเสริมการนำนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงตลอดจน เป็นศูนย์ประสานงานบัณฑิตอาสาสมัครของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง

กองบริการการศึกษาแบ่งงานดังนี้

1. กลุ่มงานคัดเลือกและแนะแนว
 - 1.1 งานธุรการ
 - 1.2 งานแนะแนวการศึกษาและอาชีพ
 - 1.3 งานสอบคัดเลือก เข้ามหาวิทยาลัย
2. กลุ่มงานกิจกรรมการศึกษา
 - 2.1 งานกิจกรรมนักศึกษา
 - 2.2 งานส่งเสริมและพัฒนา นักศึกษา
 - 2.3 งานกีฬามหาวิทยาลัย

กองวิเทศสัมพันธ์

กองวิเทศสัมพันธ์ มีหน้าที่และความรับผิดชอบ เกี่ยวกับงานทางด้านต่างประเทศของ ทบวงมหาวิทยาลัย ส่งเสริมการร่วมมือแลกเปลี่ยนนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ อาสาสมัคร ตลอดจน ความรู้ความสามารถในทางวิชาการ เทคโนโลยีและวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์และพัฒนาการศึกษาด้านอุดมศึกษา เป็นที่ตั้งและดำเนินการในกิจการของศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติ ของประเทศไทยตามโครงการพัฒนาศึกษาของอาเซียนและโครงการความช่วยเหลืออื่น ๆ ของ อาเซียนที่ให้แก่ประเทศไทย ดำเนินการงานความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้านอุดม ศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย ประสานงานในโครงการระหว่างประเทศ เสนอขอตั้งงบประมาณ ประจำปี เพื่ออุดหนุนสถาบันระหว่างประเทศตามพันธกรณี เป็นศูนย์กลางดำเนินการในเรื่องทุน ความช่วยเหลือร่วมมือกับต่างประเทศของทบวงมหาวิทยาลัย ตลอดจนสัญญา และข้อตกลงกับ ต่างประเทศ พิจารณาโครงการของมหาวิทยาลัยที่ใช้งบประมาณจากรัฐกิจและการประชุมนานาชาติ อำนวยความสะดวกในการต้อนรับ และพิธีการชุด งานเอกสาร และข้อมูลต่างประเทศ เก็บ รวบรวมสถิติเพื่ออ้างอิงและ เผยแพร่ประเมินผลโครงการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศและผู้ได้ รับทุน ตลอดจนปฏิบัติงานของผู้เชี่ยวชาญอาสาสมัคร

กองวิเทศสัมพันธ์แบ่งงานเป็น 2 กลุ่มงาน คือ

1. กลุ่มงานพิธีการและองค์การระหว่างประเทศ
2. กลุ่มงานทุนและความช่วยเหลือร่วมมือกับต่างประเทศ

5. เอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ 2520 : 187) ทำการวิจัยเรื่องระบบอุดมศึกษาไทย พบปัญหาในการประสานใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับทบวงมหาวิทยาลัยคือ อำนาจของทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วย ประสานงานนั้นมีจำกัด แม้ว่าทบวงฯ จะมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ใน มหาวิทยาลัยอย่างมากก็ตาม ทบวงฯ มีอำนาจในการพิจารณาหลักสูตรซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการ รักษาคุณภาพการศึกษา แต่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่พอใจเท่าใดนัก ทบวงฯ มีอำนาจในการ พิจารณาแผนงาน การจัดสรรงบประมาณของมหาวิทยาลัยน้อย เนื่องจากมีหน่วยงานอื่นได้ดำเนิน

การด้านนี้ อีกทั้งอำนาจในการประสานงานของทบวงฯ ในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษา ก็ถูกจำกัดด้วย ถ้าดูจากการวางแผนส่วนกลาง ทบวงฯ ควรจะรับผิดชอบในการวางแผน การ จัดสรรงบประมาณ การ เสริมสร้างและรักษามาตรฐานทางวิชาการหน้าที่ดังกล่าวทั้งหมดควรจะอยู่ ในความรับผิดชอบของหน่วยงานหน่วยเดียว แต่ในปัจจุบันหน้าที่ทั้ง 3 นี้ไม่ได้ดำเนินการโดยหน่วย งานที่ทำหน้าที่ประสานงานเพียงหน่วยเดียวคือ ทบวงมหาวิทยาลัย จึงเป็นการยากที่จะพยายามให้ มีการประสานงานกัน เพราะอำนาจยังกระจายอยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วย

ชนิดา รักษ์พลเมือง และคณะ (2527 : 313-314) ได้กล่าวถึงการบริหารและ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ในแนวโน้มการศึกษาในระบบโรงเรียนในช่วงแผนพัฒนาการ ศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 และ 7 ว่า แม้จะได้มีการปรับปรุงฐานะของทบวงมหาวิทยาลัยเป็นทบวง อิสระไม่สังกัดส่วนราชการอื่นในช่วงระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 4 แต่ก็ยังปรากฏว่า ลักษณะโครงสร้าง ของการอุดมศึกษาของประเทศ ยังกระจุกกระจายอยู่ตามส่วนราชการต่าง ๆ เพราะนอกจากทบวง มหาวิทยาลัยแล้วยังมีหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและเอกชนที่เขารับผิดชอบการ ศึกษาในระดับนี้ การบริหารงานจึงยังไม่มีเอกภาพ และการประสานงานเท่าที่ควร เกิดความสับสน เปลือง ในด้านการผลิต การเข้าสอน และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ ขาดการทำงานร่วมกัน ใน ลักษณะของสายวิद्याการ เกิดความสูญเปล่าในด้านการบริหารบุคลากรของมหาวิทยาลัย ระบบ บริหารและการจัดการศึกษา ไม่มีอิสระทั้งทางวิชาการและการบริหาร ติดขั้นตอนและระเบียบ ระบบราชการ นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่ากลุ่มผู้บริหารอุดมศึกษามีลักษณะอนุรักษนิยมสูง จึงไม่ใคร่ มีการเปลี่ยนแปลงในระดับการศึกษานี้

ชมรมสวนหลวง (2528 : 2) ได้จัดการสนทนาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับ มหาวิทยาลัยของรัฐเพื่อการปฏิรูป. ซึ่งมีผู้เสนอแนวทางการปรับปรุงหน่วยประสานงานของทบวงฯ ไว้ดังนี้ เพื่อเพิ่มความเป็นอิสระและความคล่องตัวทางวิชาการให้มากขึ้น งานทางด้านวิชาการ บางอย่าง มหาวิทยาลัยควรจะมีอำนาจตัดสินใจได้เอง โดยไม่ต้องขออนุมัติจากหน่วยเหนือ เช่น เรื่องการปรับปรุงหลักสูตรต่าง ๆ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยน่าจะมีความรู้ในเรื่องนี้ดีกว่า โดยไม่จำเป็นต้อง ให้หน่วยเหนือซึ่งอาจมีความรู้ทางด้านนี้น้อยกว่ามาช่วยตัดสินใจ เป็นต้น ในแง่นี้อาจมีการตั้ง เขตขึ้นต่ำไว้ระดับหนึ่ง แล้วมีการควบคุมให้มหาวิทยาลัยปฏิบัติอยู่ในเขตนี้ โดยไม่ต้องเข้ามา พิจารณาควบคุมในส่วนรายละเอียดต่าง ๆ ถ้าทำได้แค่นี้จะคล่องตัวขึ้นอีกมาก อย่างในปัจจุบันที่

เป็นอยู่ กระบวนการอนุมัติหลักสูตรบางทีกินเวลาเป็นปี ซึ่งการปฏิบัติ เช่นนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า มหาวิทยาลัยสอนได้ อนุมัติปริญญาได้ แต่ดูแลในเรื่องหลักสูตรเหล่านี้ไม่ได้ ซึ่งเป็นสมมติฐานที่ขัดแย้งในตัวเอง

ทบวงมหาวิทยาลัย (2530 : 145) ได้ทำการศึกษาบทบาทและสัมฤทธิ์ผลในการผลิตกำลังคนของสถาบันอุดมศึกษา ในด้านของนโยบายและแผนงาน สถาบันอุดมศึกษาได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา และได้รับแผนพัฒนา ดังกล่าวเป็นแนวทางในการวางแผนนโยบายและแผนงานของสถาบัน โดยนโยบายที่ปรากฏในแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 และ 5 ส่วนใหญ่มีเนื้อหาสาระคล้ายคลึงกัน คือ เน้นคุณภาพของการจัดการอุดมศึกษา ให้ผลิตกำลังคนระดับวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงให้มีคุณภาพสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่แตกต่างกันบ้างคือ นโยบายบางประการได้รับการ เน้นชัด เจนขึ้นในแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 ในด้านการผลิตบัณฑิตทางการแพทย์และสาธารณสุข การวิจัยประยุกต์และการวิจัยด้านพลังงานและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาชนบท การขยายงานบริการทางวิชาการแก่สังคม และการสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วม ในกิจกรรม เสริมหลักสูตรในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ในการดำเนินงานตามนโยบายและแผนงานดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษาก็ได้มีการจัด โครงสร้างและระบบองค์กรในระดับและรูปแบบต่าง ๆ รองรับการดำเนินงานตามแผนงานในด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัยและการให้บริการทางวิชาการ โดยมีทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงบประมาณเป็นหน่วยงานกลางที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการดูแล ควบคุมประสานงานของสถาบันอุดมศึกษา

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2531 : 92, 105) ได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบการอุดมศึกษาไทยในอนาคต ในเรื่องของอิสรภาพในการดำเนินการกิจของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งหมายถึงสถาบันอุดมศึกษาควรจะได้มีอำนาจและความรับผิดชอบในการดำเนินกิจการบริหารของสถาบัน ทั้งนี้มิได้หมายถึงว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจะหลุดออกไปจากอำนาจการควบคุมของรัฐโดยสิ้นเชิง แต่หมายถึงหลุดออกไปจากโครงสร้างการบริหารงานของระบบราชการพลเรือน ซึ่งมีกฎระเบียบที่ไม่ยืดหยุ่น และเอื้ออำนวยต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการบริการงานในสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ลักษณะการจัดการศึกษา เช่นนี้จะทำให้สถาบันอุดมศึกษามีระบบปกครองตนเอง และสามารถควบคุม ดูแลการดำเนินงานของสถาบันได้อย่างอิสระขึ้น ในขณะที่รัฐจะทำหน้าที่เป็น

ผู้ให้การสนับสนุน และใช้การสนับสนุนด้านการเงิน เป็นมาตรการควบคุมสถาบันอุดมศึกษาไปด้วย
 อีสรภาพในการดำเนินการกิจของสถาบันอุดมศึกษานี้จำแนก เป็นอีสรภาพในประเด็นต่อไปนี้

(1) อีสรภาพในการบริหารงานบุคคล ได้แก่ การกำหนดอัตราเงินเดือน การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การพิจารณาความดีความชอบ การวาง เกณฑ์มาตรฐานการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ และการรักษาวินัย เป็นต้น การให้อิสระแก่สถาบันอุดมศึกษาในการบริหารงานบุคคลภายในสถาบันจะทำให้สถาบันสามารถดึงดูดนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถสูงให้อยู่กับสถาบันได้

(2) อีสรภาพในการบริหารการเงิน ได้แก่ การให้สถาบันสามารถใช้งบประมาณที่จัดสรรจากรัฐเพื่อใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ได้คล่องตัวตามความต้องการของสถาบัน ซึ่งการจะให้สถาบันมีอีสรภาพดังกล่าวได้คงจะต้องมีการ เปลี่ยนแปลงระเบียบวิธีการบริหารงบประมาณแผ่นดิน กล่าวคือ เปลี่ยนแปลงการจัดสรรงบประมาณจากรัฐให้แก่สถาบันอุดมศึกษาใหม่ เช่น ทำในลักษณะของการจัดสรรงบประมาณเป็น เงินก้อนให้แต่ละสถาบันไปบริหารงานเองโดยอิสระ โดยจะมีการควบคุมโดยคณะกรรมการของสถาบัน

ในด้าน เสรีภาพทางวิชาการนั้น ตามทัศนะของนักการศึกษาและนักวิชาการ เชื่อว่า การสร้างคนที่มีความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาของสังคมได้อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง ทั้งในแง่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้สถาบันอุดมศึกษา มีเสรีภาพทางวิชาการในอันที่จะทำการสอน วิจัย และผลิตงานวิชาการเผยแพร่ได้โดยไม่ต้อง ถูกบีบบังคับจากอิทธิพลทางการเมืองของรัฐบาล เสรีภาพทางวิชาการอาจพิจารณาได้เป็น ประเด็นย่อย ๆ ดังนี้

(1) เสรีภาพด้านการกำหนดหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา เสรีภาพในประเด็นนี้จะเป็นสิ่งที่ เอื้ออำนวยต่อการปรับปรุงหลักสูตรให้ตอบสนองและรับ ใช้ชุมชนอันหลากหลายได้อย่างรวดเร็ว และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

(2) เสรีภาพในการสอน การวิจัย และการพัฒนาสถาบัน เสรีภาพในประเด็นนี้ครอบคลุมถึงเสรีภาพของทั้งคณาจารย์และนิสิตนักศึกษาในอันที่จะแสวงหาความรู้และความจริงในการวิเคราะห์วิจารณ์ระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองได้โดยไม่ถูกครอบงำโดยอิทธิพลใด ๆ สถาบันอุดมศึกษาในอนาคตจะมีลักษณะเด่น เฉพาะของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามสภาพความพร้อมของแต่ละสถาบันในอันที่จะพัฒนาตนเองไปในด้านการสอน หรือการวิจัยสาขาต่าง ๆ โดยไม่ต้องถูกบังคับโดยระเบียบกลาง ซึ่งจะทำให้สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถเติบโตและพัฒนาคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาการไปได้ตามสภาพความพร้อมและความเป็นไปได้ของแต่ละสถาบัน นอกจากนี้ เสรีภาพดังกล่าวยังจะช่วยให้เกิดการแข่งขันซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทางด้านวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาอีกด้วย

นอกจากนี้แล้วยังได้เสนอบทบาทของรัฐในการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษา โดยหากรัฐมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เสรีภาพทางวิชาการแก่สถาบันอุดมศึกษา การเปิดสอนสาขาวิชาใหม่ ๆ เพิ่มเติม ตลอดจนการจัดตั้งคณะวิชาใหม่ก็ควรจะอยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารของสถาบันอุดมศึกษามากกว่าการให้รัฐควบคุมการอนุมัติจัดตั้งสาขาและคณะวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ การจัดโครงสร้างให้เอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของสาขาวิชาในสถาบันอุดมศึกษาเหล่านี้ ในขั้นต้นอาจทำให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เปิดสอนในสาขาวิชาที่ซ้ำซ้อนกัน อย่างไรก็ตาม ในระยะยาวแล้วกลไกของระบบเสรีนิยมซึ่งมีการแข่งขันกันจะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้เอง ดังนั้น การขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาในแง่ของการจัดตั้งสาขาวิชาใหม่นั้น รัฐจึงน่าจะปล่อยให้ เป็นเสรีภาพทางวิชาการของแต่ละสถาบัน ในขณะที่รัฐควรจะให้ความสนใจต่อการพิจารณาความเหมาะสมของการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาขึ้นใหม่มากกว่า

โดยสรุปแล้ว ลักษณะการจัดการอุดมศึกษาไทยในอนาคตตามทัศนะที่นักวิชาการต่าง ๆ คาดการณ์ไว้จะทำให้รัฐต้องจำกัดบทบาทของตนลง เหลือเพียงการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเสมอภาคในโอกาสและบริการการศึกษา การพิจารณาจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาขึ้นใหม่ และการพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่สถาบันอุดมศึกษาตามคำขอของคณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาแต่ละหน่วยเท่านั้น ซึ่งจะ เป็นแนวทางปฏิบัติที่ลดปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการรวมอำนาจการตัดสินใจและการบริหารไว้ที่องค์กรกลางคือ ทบวงมหาวิทยาลัย และยังช่วยเสริมสร้างการกระจายอำนาจไปสู่สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งให้มีอิสรภาพในการดำเนินงานและ เสรีภาพ

ทางวิชาการอย่างแท้จริง อีสรภาพและเสรีภาพดังกล่าวนับได้ว่ามีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากจะทำให้สถาบันมีความคล่องตัวมากขึ้นในอันที่จะทำการวิจัย ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

บทบาทสำคัญที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้คือ "กำกับ สนับสนุน ประสานงานและบริการ" โดยบทบาทที่จะกระทำให้มากที่สุดและมีประสิทธิภาพที่สุดคือ การสนับสนุน การประสานงานและการบริการ โดยจะดำเนินการบนพื้นฐานของความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัย การดำเนินงานของทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามบทบาทที่กำหนดไว้ บางครั้งยังคงประเด็นที่ถกเถียงกันอยู่ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง จึงน่าจะได้มีการศึกษาให้ลึกซึ้งถึงบทบาทของทบวงมหาวิทยาลัยในด้านการประสานงาน โดยควรจะได้มีการศึกษาให้ลึกซึ้งถึงบทบาทของทบวงมหาวิทยาลัยในด้านการประสานงาน โดยควรจะได้ศึกษาถึงบทบาทที่แท้จริง และการดำเนินงานตามบทบาทที่กำหนดไว้ จากความคิดเห็นจากทบวงมหาวิทยาลัยเอง และจากผูปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อจะได้ทราบสภาพการปฏิบัติงานด้านการประสานงาน ลักษณะปัญหา สาเหตุจากผูปฏิบัติ อันจะนำไปพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพดังที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้ตั้งปณิธานไว้